بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖެ ހައިކޯޓް
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިންމުން

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2025/HC-B12/38
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް
- އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް: އަބްދުލްޣައްފާރު އަބްދުﷲ، އަސްރަފީގެ / ހ. ފޮދަންޖޫ
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ފުރަތަމަ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު އަބްދުﷲ ޖަލީލް މޫސާ

ފަނޑިޔާރު ޢުޖައިލާ މުޙައްމަދު

ފަނޑިޔާރު ޝިފާޒް ޒަކީ

ހުކުމް ނިކުތް ތާރީޚް: 03 ޖުމާދަލްއާޚިރާ 1447
23 ނޮވެންބަރު 2025

ހައިކޯޓުގެ ވެބްސައިޓް އަޕްލޯޑްކުރި ކުރުވުން ތާރީޚް: 04 ޖުމާދަލްއޫލާ 1447 / 09 ނޮވެމްބަރު 2025

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:

- ނަންބަރު: N11C/SHN(20/N11C/2023)2025/02
- ނިންމި ތަން: ކުޑަހުވަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓު
- މައުޟޫޢު: ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން
- ހުށަހެޅުން ތާރީޚް: 23 ފެބުރުއަރީ 2025
- ނިމުން ތާރީޚް: 19 އޮކްޓޫބަރު 2025

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް

އިސްތިއުނާފުގެ ޖަވާބުދީ ފަރާތް

އަބްދުލްޣަފޫރު އަބްދުﷲ، [illegible] / ދ. [illegible]

ޖިނާޢީ – ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން – ދައުލަތުގެ [illegible]

ފަނޑިޔާރު އަބްދުﷲ ޙަމީދު ފާސްކުރި ރައުޔު

މައްސަލައިގެ ފަރާތްތައް

1. މިއީ ކޮޅުމަޑުލު ފުނަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓު (މީގެ ފަހުން "ށ. ފުނަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓު" ނުވަތަ "ދަށު ކޯޓު") ގެ ނަންބަރު N11C/SHN(20/N11C/2023)2025/02 "ސަމަރީއޯޑަރުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުކުމްކުރުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން" (މީގެ ފަހުން "ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުން") ނިންމާފައިވާ ސަބަބުތަށް ނުވަތަ ޤާނޫނީ ހަމަތަކާ ޚިލާފުކަމަށް ބުނެ އެ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ (މީގެ ފަހުން "އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް" ނުވަތަ "ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް" ނުވަތަ "ދައުލަތް") ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުން ބަލާފައިވާ ޤަޟިއްޔާއެވެ.

2. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާކުރީ ށ. ފުނަދޫ، އަސްރަފީގެ، އަބްދުލްޢަޒީޒު އަބްދުﷲ (ދިވެހި ރައްޔިތެއްގެ އައިޑީކާޑު ނަންބަރު A249395) މީގެ ފަހުން "އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތް" ނުވަތަ "އަބްދުލްޢަޒީޒު އަބްދުﷲ") ގެ މައްޗަށެވެ.

މައްސަލައިގެ ފަސްމަންޒަރު

3. އަބްދުލްޢަޒީޒު އަބްދުﷲ ގެ މައްޗަށް، ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2009 (ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީ ގޯނާކުރާ މީހުންނަށް ދޭ އިސްތިސްނާއީ އަދަބު ކަނޑައަޅާ ޤާނޫނު)[1] ގެ 9 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާ ޚިލާފަށް، އެ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ކުޑަކުއްޖަކާ އިންޑީސެންޓްކޮށް މުޢާމަލާތްކުރުމުގެ ކުށުގެ ތުހުމަތު ހުރި މީހަކު،

---

[1] - މީގެ ފަހުން "ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީ ގޯނާކުރާ މީހުންނަށް ދޭ އިސްތިސްނާއީ އަދަބު ކަނޑައަޅާ ޤާނޫނު" ކަމަށް ރިފަރކޮށްފައިވާނެއެވެ

އެ ކުޑަކުއްޖާއަށް ޖިންސީ އަނިޔާއެއް ހިންގުމުގެ ދައުވާ، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ކ. ތޫލުސްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގައި އުފުލާފައިވެއެވެ.[2]

4. މި ދައުވާ ބަލަމުން ގެންދަނިކޮށް، ކ. ތޫލުސްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 20/N11C/2023 ޤަޟިއްޔާއިންނެވެ. އެ ޤަޟިއްޔާގެ އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާގައި ދެފަރާތުން ހެކި ހާޒިރުކުރިއިރު، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ސާފުކުރި ހެކިންގެ ބަޔާނުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން 02 (ދޭއް) ކުޑަކުއްޖެއް، ޚާއްޞަ ހެކިންގެ ބަޔާނުގައި އަބްދުލްވައްހާބު އަބްދުﷲ ގެ ވަކީލުން ހުށަހަޅުއްވާ ގޮތުން، 2025 ފެބްރުއަރީ 23 ވަނަ ދުވަހު، ކ. ތޫލުސްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމެއް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

5. އެ ހުށަހެޅުމަކީ، އަބްދުލްވައްހާބު އަބްދުﷲ ގެ ދިފާޢުގައި ހުށަހެޅި ހެކި ނަންބަރު 7 އާއި، ހެކި ނަންބަރު 8 ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ސަފުހީ ހެކިންނަކީ ސަރީޙަކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވާ ހެކިކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް އެދި ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)[3] ގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ސ) ގެ 3 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމެކެވެ.

6. އެ ހުށަހެޅުމާ ގުޅިގެން ދަށު ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

"ދައުލަތު، އިސްތިއުނާފު ކުރެވެން އަޑުއެހުމުގެ މަރުޙަލާ ކުރިން، ކ. ތޫލުސްދޫ، އަސްރަފީގެ، އަބްދުލްވައްހާބު އަބްދުﷲ ގެ މައްސަލަ ދައުލަތުން ކުރި ކުޑަކުއްޖަކާ އިއްތިހާމުކުރެވިފައިވާ ވާޤިޢާގައި ހެކި ދިނުމުން އެ ކުޑަކުއްޖާއަށް ޖިންސީ އަނިޔާއެއް ހިންގުމުގެ ކުށުގެ ދައުވާ ގުޅިގެން، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ސަފުހީ ހެކިންގެ ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުއްވުމަށް ބަލައި

---

[2] ކ. ތޫލުސްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި ދައުވާ ފޯމު

[3] - މިގޮތުން "ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު" ކަމަށް ބަޔާންކުރެވިފައި،

ނުހަމަކަން ހިނގާފައި، ގަވާއިދު ނަންބަރު 2021-SC-REG-01 (ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤަވާޢިދު) ގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ސ) އަށް ރިޢާޔަތްކޮށް މި މައްސަލައަކީ މިކޯޓުގައި ޝަރީޢަތް ކުރިއަށް ގެންދެވޭނޭ މައްސަލައެއްކަމުގައި ނިންމިދާނެއެވެ."

7. މި އިސްތިއުނާފީ ޝަކުވާއަކީ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅުމުން ބެލެވޭ ޝަކުވާއެކެވެ.

އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ޝަރީޢަތުގެ ނިންމުން

8. ށ. ފުނަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު N11C/SHN(20/N11C/2023)2025/02 (19 އޮކްޓޫބަރު 2025) "ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން" އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ އަންނަނިވި ނުކުތާއެވެ. އެއީ؛

8.1. ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 19/2019 (ކުޑަކުދިންގެ ހައްޤުތައް ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ޤާނޫނު)[4] ގެ 8 ވަނަ މާއްދާއާއި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 11/2022 ([illegible] ޤާނޫނު)[5] ގެ 108 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރާއި، 2 ވަނަ ނަންބަރާއި، އެ ޤާނޫނުގެ 111 ވަނަ މާއްދާގެ [illegible] [illegible]، އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާއާއި، 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި،

---

[4] - މިފަހުން "ކުޑަކުދިންގެ ހައްޤުތައް ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ޤާނޫނު" ކަމަށް ބަޔާންކުރެވިދާނެއެވެ،

[5] - މިފަހުން "[illegible] ޤާނޫނު" ކަމަށް ބަޔާންކުރެވިދާނެއެވެ،

ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ވަސިއްޔަތުގެ ޤާނޫނު)[6] ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ކަމަށްބުނެ ހުށަހަޅާ ނުކުތާއެވެ.

8.2. މި ނުކުތާގެ ތަފްސީލުގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ކުޑަކުދިންނަށް ޚާއްޞަ ރައްކާތެރިކަމާއި ލިބިދީފައިވާ ކަމަކަށްވާއިރު، އަދި ކުޑަކުދިންގެ ހައްގުތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުން ޝަރުޢީ ކޯޓުތައް ހިމެނޭގޮތަށް ކޮންމެ އިދާރާތަކުންވެސް ކުޑަކުއްޖާ ގުޅޭކަންކަން ނިންމުމުގައި އެންމެ އިސްކަންދެވެންވާނީ ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތު ރިޢާޔަތްކުރުމަށްކަމަށް ވިހިނދު، ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުމުގެ ސަބަބުން ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތަށް އުނިކަން އަންނާނެކަމަށެވެ.

8.3. [illegible] ހުށަހެޅިފައި އޮންނަ މައްސަލައެއްގައި [illegible] ކޯޓުގައި އުމުރުން 18 އަހަރު ނުފުރޭ ކުޑަކުއްޖެއްގެ ހެކިބަސް ނަގަންޖެހިއްޖެނަމަ އެކަން ކުރަންވާނީ އެ ކުއްޖާގެ ހެކިބަސް ނެގުމުން ކޯޓުރޫމުން ބޭރުގައިކަމަށް ތަފާތުކޮށް ގަވާއިދު ނަންބަރު 2021-SC-REG-01 "ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ސިވިލް އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދު"[7] ގެ 127 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމަށެވެ.

8.4. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/SC-A/05 (ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ވ. އިބްރާހީމް އަބްދުއްރަޙްމާން) ގެ މައްސަލާގެ ޤަރާރުގެ ނިންމުމުގެ 26 ވަނަ

---

[6] - މިއަށްފަހު "ވަސިއްޔަތުގެ ޤާނޫނު" ކަމަށް ބަޔާންކުރެވިފައިވާނެ،

[7] - މިއަށްފަހު "ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ސިވިލް އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދު" ކަމަށް ބަޔާންކުރެވިފައިވާނެ،

ނުކުތާގައި، ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީގޯނާކުރާ މީހުންނަށްދެވޭ ޚާއްޞަ އަދަބުތަކާބެހޭ އަމަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ މަޤްޞަދުތަކަށް ވިސްނާނަމަ، މިބާވަތުގެ މައްސަލަތަކުގައި ކުޑަކުދިންގެ ހެކިބަސް ނެގުމަށް ޝަރީޢަތަށް ޙާޟިރުކުރުމަކީ ވަރަށް އިސްތިސްނާ މަދު ޙާލަތެއްގައި އެ ނޫންގޮތެއް ނެތިގެން ކުރުމަށް އޮންނަ ކަމެއްކަން ދޭހަވާކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވާއިރު، ހެކިންގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ކުޑަކުދިންތަކެއްގެ ހެކިބަސް ދެވަރަކަށް ނަގަންޖެހޭގޮތަށް ދަށު ކޯޓުން ނިންމި ނިންމުމަކީ ކުޑަކުދިންގެ މަޞްލަޙަތަށް ގެއްލުންދޭ ކަމެއްކަމުގައި ނޫނީ ނުވާނެކަމަށެވެ.

8.5 ހެކިބަސް ބަލައިގަތުމުގެ އާންމު އެއް އުޞޫލަކީ، ދައުލަތުގެ ހެކިންގެ ގޮތުގައި ދަށު މަޙުކަމާގައި ބަޔާންދީފައިވާ ފަރާތްތަކުގެ ބަހުން ސާބިތުވާކަމެއް، އެ ނޫންގޮތެއްކަން ހަމަ އެ ހެކިންގެ ފަރާތުން ސާބިތުކުރެވޭކަމަށް އެ ހެކިން ޖިނާއީ ހެކިންގެ ގޮތުގައި ކުރަންޖެހޭކަމުގެ އުޞޫލުކަމާއި، ޖިނާއީ ހެކިންގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ސާބިތުވާ އިދިކޮޅު ފަރާތުން ސާބިތުކުރުމަށް ކަމަށްވާތީ، އަބްދުއްރަޙްމާނު އަބްދުﷲ އަށް، މި ހެކިން ގެނެސްދީފައިވާ ސާބިތުކުރެވެން ބޭނުންވާ ކަމަށްވާ ދެކިގެން މި ހެއްކާ ސުވާލުކުރެއްވުން، ހެއްކެއް ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު އޮންނާނެކަމަށެވެ.

8.6 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2010/HC-A/01 (އަބްދުއްރަޝީދު މޫސާ ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް) ޤަޟިއްޔާގައި "ކުށްކުރިކަމުގެ ދައުވާ އުފުލިފައިވާ މިހާ ނުވަތަ މުއްދަޢީގެ ފަރާތުން ޝަރީޢަތަށް ހުށަހަޅާ ހެއްކަކީ، އެ މީހާގެ މައްޗަށް ކުށްވެރިވާ ތުހުމަތު ނަފީކުރާފަދަ އެކުލެވޭ މައްޗަށް ކުރެވިފައިވާ ދުރުކުރާފަދަ ފުރިހަމަ

ސާބިތުވުމަށް ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ހެކިތަކުން އެކަށީގެންވާ ވަރުގެ ޝައްކުތަކަށް [illegible] ފުރުސަތު އޮތް ހެކި ނުވަތަ ހެކިތަކަކަށް ވާންޖެހޭކަމަށް" ކަނޑައަޅާފައިވާއިރު، ދައުލަތުން ހެކި ހުށަހެޅި ސަބަބު ސީދާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހަމަ އެ ހެކި ހުށަހަޅާފައިވީ އެ [illegible] އެ ބައްޔިނާތު އިސްބާތު [illegible]

8.7. [illegible] އެއީ ދައުލަތުގެ ހެކިން ބުނާ ގޮތަށް [illegible] އެކަމާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިން [illegible] [illegible] ހެކިން [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަބްދުލްވަހާބް އަބްދުﷲ ގެ ފަރާތުން މި ހެކިން ހުށަހަޅާފައިވާ ސަބަބަކީ [illegible] [illegible] [illegible]

8.8. އަބްދުލްވަހާބް އަބްދުﷲ ގެ ފަރާތުން މި ހެކިން [illegible] ހެކިންގެ [illegible] ހުށަހަޅާފައިވުން، [illegible] ހެކިންގެ [illegible] މި ހެކިންގެ [illegible] [illegible]، ދައުލަތުން [illegible] [illegible] ހެކިންގެ [illegible] [illegible] [illegible] މި ހެކިން [illegible] ހެކިންގެ [illegible] [illegible] މި ހެކިންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

8.9. ވީމާ، ދައުލަތުގެ ދެ ހެކިން ދިފާޢީ ހެކިންގެ ޝަހާދަތައި ބަލައިގަތުމަށް ނިންމި ނިންމުމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާއާއި، 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި، ފަނޑިޔާރުންގެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ދަށީ މަޙުކަމާގެ ޤާޟީކަމުން ނިންމާ ނިންމުންތަކަށް [illegible] އެއް އުޞޫލާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމަށްވެއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން އެދޭގޮތް

9. ނ. ވެލިދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު N11C/SHN(20/N11C/2023)2025/02 (19 އޮކްޓޫބަރު 2025) "[illegible] ނިންމުން" އިން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ކުޑަކުދިންގެ ހައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ ރޫޙާ ޚިލާފު، އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާއާއި، 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި، ފަނޑިޔާރުންގެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށާއި، އަދި ނިންމުން ބާޠިލުކޮށްދިނުމަށާއި، ދައުލަތުގެ ހެކިންގެ ޝަހާދަތާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސާބިތުވާ ކަމުން، އެ ނޫން ގޮތަކަށް ހަމަ އެ ހެކިންގެ ޝަހާދަތުން ސާބިތުކޮށްދީފައިވާކަމަށް އެ ހެކިން ދިފާޢީ ހެކިންގެ ޝަހާދަތައި ބަލައިގަތުމަށް، ހެކީގެ ޤާނޫނުގެ 108 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރާއި 2 ވަނަ ނަންބަރާއި، އަދި އެ ޤާނޫނުގެ 111 ވަނަ މާއްދާގެ ރޫޙާ ޚިލާފު ކަމުން ކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފު ޢަރުޟުގެ ފުރަތަމަ ނުކުތާ

10. ޢަބްދުލްވަހްހާބު ޢަބްދުﷲ ގެ ފަރާތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ޚުލާޞާއަކީ، ދިފާޢުކުރަން ހެކި ހުށަހެޅުމަކީ ޢަބްދުލްވަހްހާބު ޢަބްދުﷲއަށް ޤާނޫނުއަސާސީން ލިބިދޭ ޙައްޤެއް ކަމަށާއި، ދިފާޢުކުރަން ހެކިންނާ ކުރަންޖެހޭ ސުވާލުތައް ކުރުމުގައި ދައުލަތުން މި ހުށަހަޅާފައިވާ ދާއިރާއިން [illegible] ދައުލަތުން [illegible] ހެކިންގެ ބަޔާން ސާފުކުރަން ބޭނުންވާ ކަންކަން ސާފުކުރުމަށް ހުރަސްއެޅިގެންވާކަމާއި، [illegible] ދައުލަތުން [illegible] ހެކިންގެ ބަޔާން ސާބިތުކުރުމަށް ޢަބްދުލްވަހްހާބު ޢަބްދުﷲ ގެ ފަރާތުން ބޭނުންވާ ކަންކަން ސާބިތުކުރުމަށް ހަމަ އެ ހެކިން [illegible] ހެކިންގެ [illegible] ހުށަހެޅުމަކީ ޢަބްދުލްވަހްހާބު ޢަބްދުﷲ އަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤެއްކަމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފު ޢަރުޟުގެ ދެވަނަ ނުކުތާ

11. ޢަބްދުލްވަހްހާބު ޢަބްދުﷲ ގެ ފަރާތުން [illegible]

[illegible]

ޝަރީޢަތަށް ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތައް

12. މި މައްސަލައިގައި ދައުލަތުން ތުހުމަތު [illegible] ހެކިންގެ [illegible]

[illegible]

އަނިޔާލިބުނު ކުއްޖާ ދައުލަތުން ހެއްކެއްގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވަނިކޮށް، ދިފާޢީ ހެއްކެއްގެ ގޮތުގައި އެ ކުއްޖާ ހުށަހެޅުމުން، އެ ކުއްޖާގެ ހެކިބަސް ނެގޭނީ، ދައުލަތުން ހާޒިރުކުރާ އެންމެހައި ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނަގައި ނިމުމުންކަމަށްވީއިރު، ދިފާޢީ ހެއްކެއްގެ ގޮތުގައި އެ ކުއްޖާގެ ހެކިބަސް [illegible] ނަގަންޖެހޭގޮތުގައި އެ ކުއްޖާ [illegible] [illegible] ކަމެއްކަމުގައިވާތީ، އެއީ ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

އިސްތިއުނާފު [illegible] ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ހެކިން ބަލައިގަތުމުގެ ދަށުން ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ [illegible]

13. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 3 ވަނަ ނަންބަރުގައިވަނީ ޝަރީޢަތް ކުރުމުގެ ކުރިން ވަކި ހެއްކަކީ ޝަރީޢަތުން ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ހެއްކެއް ކަމުގައި ކަނޑައަޅައިދިނުމުން އެއީ [illegible]. މިއީ ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހެކި ބަލައިގަތުމުގެ (admissibility of evidence) މަރުޙަލާއާ ގުޅޭ މާއްދާއެކެވެ.

14. ހެކި ބަލައިގަތުމުގެ މަރުޙަލާގައި ވަކި ހެއްކަކީ ޝަރީޢަތުގެ މުޤައްދަމާގައި ބޭނުންކުރުމަށް ކޯޓުން ބަލައިގަންނާނީ [illegible] ނުވަތަ [illegible] ކަނޑައެޅުމުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ހެކި ބަލައިގަތުމުގެ މަރުޙަލާގައި [illegible] ޤާނޫނީ އުސޫލަކީ ޝަރީޢަތަށް ބަލައިގަނެވޭނީ ހެއްކަކީ ގުޅުން ހުރި (Relevant) ހެއްކެއް ކަމުގައިވާނަމައެވެ.

15. ދުސްތޫރުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[8]

---

[8] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/47 ([illegible] [illegible] ވ. [illegible] [illegible] [illegible] 4 [illegible]) [illegible] 25 [illegible]

16. ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 33 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، ގުޅުން ހުރުމަކީ މައްސަލައެއްގައި ސާބިތުކުރުމަށް ބޭނުންވާ ވާޤިޢާތަކާއި، އެ ވާޤިޢާއެއް ސާބިތުކުރުމަށް ބޭނުންވާ ހެއްކާ ދެމެދު އޮންނަ ޤާނޫނީ އަދި މާއްދީ ގުޅުމެވެ. ވަކި ވާޤިޢާއަކާއި އަދި ވަކި ހެއްކަކާއެކު ގުޅުންހުރިކަމަށް ބެލެވޭނީ، ޤާނޫނީގޮތުން ގުޅުން ހުރި ހެއްކެއް، މާއްދީގޮތުން ގުޅުންހުރުމުގެ ސަބަބުން، އެ ހެއްކެއް ކޯޓަށް ބަލައިގެންނި ކަމަށްވާނަމަ، [illegible] އޮތް މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ވާޤިޢާއެއް ވުޖޫދުގައި އޮޅުކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމަށް އެހީތެރިވާ ކަމަށްވާނަމައެވެ.[9] މިއީ ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 33 ވަނަ މާއްދާއާއި 114 ވަނަ މާއްދާގައި ގުޅުންހުރި ހެކި ކަމަށް ބެލެވޭ އަސާސެވެ.

17. އެ ހެއްކަކީ ގުޅުންހުރި ހެއްކެއްގެ އަސާސް ފުރިހަމަވާ ހެއްކެއްކަމަށް، އެ ހެކި ބަލައިގަތުމުގައި ޢާއްމު ހަމައެވެ. އަދި އަންނަނިވި ސަބަބުތަކުން ފިޔަވައިގެންނަމަ، އެ ހެއްކެއް ކޯޓަށް ބަލައިގަންނާނެއެވެ.

(ހ) އެ ހެކި [illegible] ހުރަހަކާއިވުން،

(ށ) އެ ހެއްކަކީ ގުޅުންހުރި ހެއްކަކަށްނުވުން (ހެއްކަކީ، ކޯޓަށް ގެނެސް [illegible] ނިންމަންޖެހިފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގުޅުންހުރި ހެއްކަކަށްނުވުން)،

---

[9] ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 114 ވަނަ މާއްދާ

(ނ) އެ ހެނި ޤާނޫނީ ޙިސާބުން ފާސްކުރުން (ފޯރަމަކީ އެ ހުށަހެޅުމަކީ ހުށަހެޅުން ޤާނޫނުން ހުއްދަކުރާ ހުށަހެޅުމަކަށްވުން)[10]

18. ހުށަހެޅުނު ޤާނޫނުގައި އެކަށައަޅާފައިވާ ބާރުކޮށްފައިވާކަމަށް، ގުޅުންހުރި ހުށަހަޅާ ކޯޓަށް ބަލައިގަންނާން ހުށަހެޅުމަކީ އެ ޤާނޫނުގެ 116 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އިން އެންގެން އޮވެއެވެ. ފޯރަމަކީ އެ ހުށަހެޅުމަކީ admissible (ބަލައިގަނެވޭ) ހުށަހެޅުމެކެވެ.

19. ނުގަވައިދުން ހުށަހެޅި ބަލައިގަނެވިފައިވާކަމަށް ބުން ނުވަތަ ނުގަވައިދުން ހުށަހެޅި އެއްބަސްވެފައިވާކަމަށް ބުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ޙައްޤުގައި، އެ މައްސަލަ ކޯޓުން ބަލައިގަނެވިފައިވި، ނުގަވައިދުން ހުށަހެޅި ބަލައިގަނެވިފައިވާކަމަށް ނުވަތަ ނުގަވައިދުން ހުށަހެޅި އެއްބަސްވެފައިވާކަމަށް ބުނުމުގެ އިޚްތިޔާރު، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން އެ މައްސަލައަކީ ޤަބޫލުކުރެވޭނެ އެއްކަމެއް ގެއްލިގެންދާކަން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް ދޭހަވާގޮތަށް ބަޔާންކުރެވޭތޯއެވެ.[11]

20. ސަރުކާރުގެ ކުރީގެ މުއައްސަސާގައި ގޮތުގައި ކަންތައްތަކެއް ނެތުމުގެ ހުށަހެޅުން ބަލައިގަނެވޭ ގޮތެއްނެތެވެ. ހުށަހެޅުން ސަރުކާރުން ބަލައިގަނެވޭތީ އެ ހުށަހެޅުމުގެ ސަބަބުން ކަންތައްތައް ނިންމެވެ. ވީމާ ހުށަހެޅުން އެއީ ސަރުކާރުން ގޮތުގައި ހުށަހެޅުން ކަމަށް ކަންތައްތަކުގެ ނަތީޖާއަކީ އެ ހުށަހެޅުން އެއީ އޭޖެންޓެއް ސަރުކާރު ހުށަހެޅުން ވުޒާރާ ނުކުރެވެ. އެހެންކަމުން އެ ހުށަހެޅި މުދާ ބަދަލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ހަނިވެގެންދެއެވެ. އެހެނީ ސަރުކާރުގެ ކުރިން ހުރިހާ ހުރިހާ ބަދަލުތަކަކީ މުއައްސަސާ ގެތެރޭ ބަލަހައްޓާ ކަމުދާ ގެތެ ނިންމުމަށް ކަންކަމުގެ ދައުރެއްއެވެ. މިއީ

---

[10] - ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަބްދުﷲ ޝާހިދު އަބްދުލްޙަކީމް އަދި އަލްމަރްޙޫމް ޝާހިދު ރަޝީދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް 20 SC [2023] ގެ ޤަޟިއްޔާ ނިންމުމުގެ 23 ވަނަ ޕެރެގްރާފް

[11] - އިބިޑް ގެ 27 ވަނަ ޕެރެގްރާފް

ޝަރީޢަތުގެ ކުރީގެ މަރުޙަލާގައި ޤަބޫލުކުރެވޭ ހެއްކެއްކަމަށް ކަނޑައެޅުމުގެ ގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **އިސްމާޢީލް އިލްޔާސް މުޙައްމަދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް**[12] މައްސަލައިގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލެވެ.

21. ޝަރީޢަތުގެ ކުރީން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމެއްގެ ތެރޭގައި އެ މަރުޙަލާގައި ހެކި ބަލައިގަތުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅާއިރު ނަޒަރިއްޔާތު ބަލައްޓަންޖެހޭ [illegible] ގޮތް ގޮތުން **އިސްމާޢީލް އިލްޔާސް މުޙައްމަދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް**[13] ގެ ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކުރަނީ ޝަރީޢަތް ފެށުމުގެ ކުރިން ވަކި ހެއްކަކީ ޝަރީޢަތް ޤަބޫލުކުރެވޭ ހެއްކެއް ކަމުގައި ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް އެދި ހުށަހެޅުމުން ނިންމާ ފުރަތަމަ ނަޒަރު (prima facie) ނިންމުމެއްކަމަށާއި، އެ މަރުޙަލާގައި މައްސަލަ ބަލާ ފަރާތުން ކަނޑައަޅާނީ ވަކި ހެއްކެއް އެއީ ޝަރީޢަތުން ހުރަހެއްގައި އެއްވެސް ޝައްކެއް ކުރުމުގެ ހެއްކެއްކަމަށް ނުވަތަ ނިންމާނެކަމެއް ނެތްކަމެވެ. ޝަރީޢަތްކުރުމުގައި ނެތި ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ނިންމުމެއްކަމުގެ ތެރޭގައި، އާ ފަރާތުގެ ހުކުމް ވާހަކަ ގޮތުން ނިންމާ ހުށަހެޅޭ ހެއްކެއް ނަތީޖާއެއްކަމަށް ނިންމަވާފައިވެއެވެ.[14]

22. ދަޢުވާގެ ކުރިމަތީގައި އޮތް މި މައްސަލައަށް ބަލާއިރު، ދަޢުވާގެ ކުރިމަތީގައި އޮތް، ހުކުމުގެ ހުކުމަށް ނިސްބަތް ވާތީ އިޖުރާއާތު ގެނެސް ނިމުނީ. ދަޢުވާގެ ކުރިމަތީގައި އޮތް، ޝަރީޢަތުގެ ކުރީގެ މަރުޙަލާތަކުގައި ހުށަހެޅިފައިވާ ބަލައިގަތުމާ ވާކަ ސާބިތުވެއެވެ.

---

[12] - ނަންބަރު 2022/SC-A/75 ވާ ޤަޟިއްޔާ

[13] އެޔެ

[14] އެޔެ ގެ 42 ވަނަ ޕެރެގްރާފް

23. ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ހެކިންތަކެއް، ދިފާޢީ ހެކިންތަކެއްގެ ޒާތުގައި ހުށަހެޅުމުން، ދަށު ކޯޓުން އެ ހެކިން ބަލައިގަތުން މަނާކުރާ ސަރީޙަ އެއްވެސް ޤާނޫނީ ނައްސަކާ ދައުލަތުގެ އިސްތިއުނާފުގައި ހަވާލާދީފައެއް ނުވެއެވެ.

24. އަދި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ހެކިންތަކެއް، ދިފާޢީ ހެކިންތަކެއްގެ ޒާތުގައި ހުށަހެޅުމުން ދަށު ކޯޓުން އެ ހެކިން ބަލައިގަތުމުގެ ސަބަބުން އަދުލުއިންސާފު އެއްކޮށް ގެއްލިފައިވާކަމަށް ދައުލަތުގެ ވަކާލާތަކުން [illegible] އިޢުތިރާޒެއް ނުފެނުނެވެ.

25. މީގެ އިތުރުން، ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާއާއި، ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތައް ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ނިންމުމެއްކަމުގައި މި އިސްތިއުނާފުގައި ދައުލަތުން ބުނެފައިވެއެވެ. މި ނުކުތާގައި ދައުލަތުން ދެކެނީ، ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ އެ ނިންމުމުގެ ސަބަބުން ކުއްޖާގެ މަސްލަޙަތަށް އުނިކަން އަންނާނެ ނިންމުމެއް ކަމަށެވެ.

26. މިކަން ދަށު ކޯޓުގައި ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ [illegible] މި [illegible] ދައުލަތުން މި [illegible] ދަށު ކޯޓުގައި ގެނެސްފައިވާ ކަމެއް ނުފެނެއެވެ. ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ދަށު ކޯޓަށް ހުށަހެޅި "ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތައް ހުށަހަޅާ ފޯމު"ގައި [illegible]، ދެ ފަހަރަށް ހެކިން ކޯޓަށް ހާޒިރުވުމުން، ދިފާޢީ [illegible] ގެންދިޔުމަކީ ޝަރީޢަތުގެ ވަގުތު ބޭކާރުކުރުން، [illegible] މި އިސްތިއުނާފުގައި ދައުލަތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާއާއި، ކުޑަ

[illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާއާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އުފައްދާފައިވާ [illegible] މި [illegible] ދަށު ކޯޓުން ހުށަހަޅައި ކުރިއަށް ގެންގޮސްފައިވާ [illegible] ނުވާތީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު[15]ގެ 43 ވަނަ މާއްދާއާއި 45 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން، ދައުލަތުން ދަށު ކޯޓުގައި ހުށަހަޅާފައިނުވާ [illegible] މިކޯޓުން ގޮތެއް ހަމަޖެހޭނެކަމަށް ނުދެކެމެވެ.

27. ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ، ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 111 ވަނަ މާއްދާއާއި، އެ ޤާނޫނުގެ 108 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރާއި 2 ވަނަ ނަންބަރުގެ ބާރު ހިފާ ނިންމުމެއް ކަމުގައި ދައުލަތުން ބުނެފައިވާތީ، މި މާއްދާތަކަކީ، ވަކި ޙާލަތްތަކަށް[16] ނިސްބަތާ މާއްދާތަކެއް ކަމުގައިވާއިރު، އެފަދަ ޙާލަތެއް މި ހިނދު މެދުވެރިވެފައިނުވާއިރު، އަދި އެފަދަ ޙާލަތެއް މެދުވެރިވުމުގެ އެއްވެސް ފުރުސަތެއް މި ހިނދު ނެތިގެން، އެ މާއްދާތައް މި ވަގުތަށް ތަޠުބީޤުވާނެކަމަށް ބަލައި، ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

28. އަބްދުލްވައްހާބު އަބްދުﷲ ގެ ފަރާތުން ދަށު ކޯޓަށް "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފޯމު"ގައި [illegible] [illegible] 7 އަދި 8 [illegible] [illegible] ހުށަހަޅާފައިވާ ސަބަބުތަކުގެ މައްޗަށް، **[illegible] [illegible] [illegible] ވ. [illegible] [illegible] [illegible]**[17] ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުގެ އަލީގައި [illegible]، އަބްދުލްވައްހާބު އަބްދުﷲ ގެ ފަރާތުން އެ [illegible] [illegible] [illegible] ސަބަބުތަކަކީ ދައުލަތުން [illegible] ހުށަހަޅާފައިވާ [illegible] [illegible]

---

[15] - ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

[16] - [illegible]

[17] - ނަންބަރު 2022/SC-A/75 ޤަޟިއްޔާ

ޤާއިދާއަކުން ސުވާލުކޮށް ވާޤިޢާ ކަށަވަރުކުރުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible]
އެހެންކަމުން، އެ ސަބަބުތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، އަލްއުސްތާޛު އަބްދުﷲ ގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި
[illegible] [illegible] ދަށު ކޯޓުން ނިންމި ނިންމުން [illegible] [illegible] [illegible] ނުޖެހެއެވެ.

ނިންމަން ފެންނަ ގޮތް

29. ބުނެވިދިޔަ ކަންކަން އެފަދައިން ހުކުމުން، ދައުލަތުން ހުށަހެޅި އިސްތިއުނާފު ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުން ބާޠިލުކުރަންޖެހޭ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައި މި މައްސަލަ ނިންމަން ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު [illegible] މުޙައްމަދުގެ ރައުޔު

30. ފަނޑިޔާރު އަބްދުﷲ ޙަމީދު މޫސާގެ ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދު ކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible] ރައުޔު

31. ފަނޑިޔާރު އަބްދުﷲ ޙަމީދު މޫސާގެ ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދު ކުރަމެވެ.

ޙުކުމް:

ދެންވީމާ، އިސްވެ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ސަބަބުތަކާއި [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު N11C/SHN(20/N11C/2023)2025/02 "ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން [illegible] [illegible] ނިންމި ނިންމުން" [illegible] ސަބަބެއް [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ޙުކުމްކޮށްފީމެވެ.

މިގޮތަށް ޙުކުމް ކުރީމެވެ.

ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible]

ފަނޑިޔާރު ޢަބްދުﷲ [illegible] [illegible]
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible]